

La gran lluita

Sergi Domingo Basora

El món de l'esport és ple d'exemples que demostren, malauradament, la tendència ferotge a l'oblit i al menyspreu de les dones, i no només ens referim al tipus de tractament que se'ls dona en els mitjans, sinó a qüestions molt més de fons, com són les condicions intrínscament inferiors a què es veuen sotmeses les esportistes o bé la manca de garanties pel que fa a un entorn competitiu lliure, igualitari i desvinculat dels prejudicis de gènere.

És la suposada supremacia física de què gaudeixen els homes respecte a les dones, que sovint és utilitzada per determinats sectors per posicionar l'esport masculí com a més competitiu, més emocionant i més atractiu per a l'espectador. Motiu suficient per explicar aquesta situació injustament establerta? Doncs no. Els escacs, com a esport mental, amb un extens àmbit competitiu arreu del món, també és ple de taques pel que fa a aquest aspecte, i podríem afirmar que la preeminència del físic serveix poc –només, fins a cert punt, per resistir diverses hores de joc en determinades condicions– a l'hora de

jugar una partida d'escacs, tot seient en una cadira en una sala climatitzada.

A què es deu, doncs, tot això? Analitzem el cas dels escacs i vegem si pot servir-nos per aportar alguna cosa al cas d'altres esports o disciplines.

Les germanes Polgar

No fa pas gaires anys que hem deixat enrere el segle XX, època en la qual molts jugadors i no jugadors d'escacs encara titllaven la dona d'ésser inferior intel·lectualment. És obligatori, doncs, que ens endinsem una mica en aquest període i n'analitzem els fets. En aquest cas, rescatarem tres noms propis que van aportar llum i van marcar un abans i un després en el món dels escacs: Susan, Sofia i Judit Polgar.

Les germanes Polgar, nascudes a Hongria el 1969, 1974 i 1976 respectivament, són els tres pilars d'un experiment educatiu gestat pels seus propis pares, ambdós pedagogs, que van decidir no dur-les a l'escola i donar-los una educació casolana en la qual els escacs van tenir un paper significatiu. Com sabem avui, els escacs són una eina

d'aprenentatge excel·lent, i aquest fet, a més de moltes altres eines esportives, artístiques i creatives, és el que van utilitzar els seus pares per confeccionar un mètode d'ensenyament que ha servit d'exemple des d'aleshores.

Les tres germanes es van introduir aviat en l'àmbit competitiu dels escacs. No aprofundirem gaire en el fantàstic palmarès que van assolir, però sí que explicarem que, de les tres germanes, dues van aconseguir el títol de Gran Mestre Internacional absolut, el màxim títol que es pot aconseguir en escacs a part del de campió del món, i l'altra va aconseguir el títol de Mestre Internacional i Gran Mestre femenina; i que totes tres van arribar-hi amb una precocitat que va batre rècords. Només com a apunt, Judit és considerada la millor jugadora femenina de la història, amb un ELO màxim de 2.735 i el 8è lloc de l'escalafó mundial el 2005; dins el seu repertori de víctimes hi entren els campions mundials Anatoli Karpov, Boris Spassky, Viswanathan Anand i Garry Kasparov.

Quin és el secret pel qual tres

dones, intel·lectualment tan inferiors, van arribar tan lluny en un esport «d'homes» (com remarcaven els diaris de l'època)? Doncs, bé, simplement destrossant les barreres de gènere que s'imposaven al seu entorn, algunes d'elles possiblement provinents d'un sistema educatiu del qual es van mantenir al marge, i jugant en competicions històricament masculines de tu a tu amb els homes.

Això, però, els va comportar el menyspreu d'alguns dels seus col·legues. Garry Kasparov, campió del món fins l'any 2005, digué de Judit Polgar: «Té un talent fantàstic, però és una dona. Cap dona pot sostenir una batalla prolongada». De faltes de respecte envers ella o les seves germanes podríem citar-ne moltes, com les de Viktor Korchnoi i altres antics membres de l'elit; sovint manifestaven la deshonra que podia suposar perdre contra una d'elles, i Susan ho resumia irònicament de la següent manera: «Mai he guanyat contra un home que estigués en bones condicions de salut», en referència a les excuses com mals de cap o mals d'estómac que

acostumaven a donar-li els seus rivals quan perdien. L'arrel ja venia, però, de lluny (o no tan lluny): Bobby Fischer, potser el millor jugador de la història, deia l'any 1963 que «les dones són terribles en els escacs. Suposo que no són gaire llestes. No s'haurien de posar en assumptes intel·lectuals; haurien de limitar-se estrictament a les tasques de casa». Recordem que només estem fent un petit

repàs de l'elit, però els conceptes són tan o més aplicables a esferes competitives inferiors.

Les alternatives a competir contra aquests homes en competicions absolutes eren uns campionats femenins absolutament desprestigiats. Fins i tot el títol de campiona del món femenina ha estat històricament devaluat, i també així els premis, que han impedit

Mariya Muzychuk, 15a campiona mundial. Font: www.europechess.org.

la professionalització de moltes dones al llarg del temps. El fet que el panorama fos tan desolador ha comportat que les dones juguessin menys i que, per tant, es veiessin menys sotmeses a la inflació gradual de l'ELO, i així ens trobem que les jugadores únicament dedicades a les competicions femenines tinguin puntuacions menors que les que els tocaria, cosa que contribueix encara més a la concepció general que «les dones juguen pitjor».

Però les germanes Polgar no van conformar-se a acceptar el marc estructural de l'esport de què formaven part. Van endinsar-s'hi, van combatre'l i van desmuntar tots els prejudicis. Encara avui, les germanes Polgar competeixen ocasionalment i, entre d'altres coses, es dediquen a ensenyar a nens i nenes i a divulgar els beneficis dels escacs.

Situació actual

Sabrina Vega és la número u en el rànquing espanyol femení d'escacs. La seva veu forma part dels qui opinen que, per sort, les diferències entre nens i nenes, entre homes i dones, entre jugadors i jugadores en definitiva, s'han anat retallant en el món dels escacs i seguiran fent-ho en un futur proper. Vega també reivindica el cas de les germanes Polgar i creu que, gràcies als canvis en la societat, els temps de Bobby Fischer ja són aigua passada.

Per altra banda, però, Sabrina Vega ha sigut portada aquest any per motius que deixen marge al

pessimisme. El gener, Vega va renunciar a acudir al Campionat del món femení d'escacs per les condicions denigrants que l'amfitrió, Aràbia Saudita, va imposar a les jugadores: havien de dur vel durant tot el campionat i no sortir soles al carrer, entre altres coses. La campiona mundial del moment, entre moltes altres jugadores, també van renunciar a la seva assistència, però ni tan sols així la Federació Internacional, regida per un magnat excèntric que afirma haver sigut segrestat per extraterrestres, no va

«Quin és el secret pel qual tres dones, intel·lectualment tan inferiors, van arribar tan lluny en un esport “d'homes” (com remarcaven els diaris de l'època)?»

fer cas de les protestes i va mantenir la seu pels avantatges econòmics que això comportava. Aquesta és la importància que es dóna al Campionat del món femení.

A Catalunya és difícil trobar tornejos on més del 10% dels inscrits siguin dones, i tot el que es fa per revertir aquestes tendències és crear premis –molt discrets– a les millores jugadores femenines en les competicions o mantenir activitats com l'afable, però conceptualment ridícul torneig nacional de Veterans

contra Dones. Podem, doncs, dir que el món dels escacs ha evolucionat des dels anys vuitanta i noranta? Sí. Ha evolucionat prou, però? Malauradament, no, i no deixa de ser paradoxal que així sigui en un esport a priori tan democràtic, transversal i igualitari com els escacs.

Per què no ens preguntem quins són els motius pels quals la majoria de nenes abandonen els escacs en el moment d'entrar a l'adolescència? Per què no penalitzem les males conductes i generem un entorn favorable amb l'objectiu d'assolir un 50%, en comptes de conformar-nos amb aquest crític 10%? Per què no creem les condicions per tal de poder suprimir les competicions exclusivament femenines i unir-ho tot sota un sol criteri? Per què no eduquem nens i nenes en la creença que el seu adversari, el seu company de club o el seu àrbitre, sigui del sexe o nacionalitat que sigui, és algú de qui podem aprendre moltes coses i amb qui podem compartir experiències positives? Per què no ens adonem i insistim en el fet que els escacs són una prova consistent i que pot servir d'exemple que el problema del paper de la dona dins de l'esport no són les diferències físiques entre homes i dones, sinó un bloc de creences enquistades en la ment de tots i cadascun de nosaltres?

Si el problema són les bases del sistema, canviem les bases d'aquest sistema. És tan simple i tan difícil com això. Però tinguem esperança i, sobretot, actuem. »